Osnutak

Krajem 19. stoljeća naglim razvojem industrije i grad Zagreb se počeo naglo razvijati. Od 1880. do 1910. dakle u svega 30 godina grad se utrostručuje i dostiže brojku od 80.000 stanovnika, a 1920. broj žitelja premašuje 100.000. Jednakom se brzinom povećava i broj stanovništva najbliže zagrebačke okolice. „Službeni“ grad Zagreb bio je, naime, „od mitnice do mitnice“. Ostalo je činilo kotar Zagreb. Uvjeti stanovanja u predgrađima bijahu teži, ali su zato parcele za gradnju kuća bile mnogo jeftinije i time privlačnije radništvu koje se ovdje naseljavalo. A i troškovi su života bili manji nego u samom gradu.

Povećanjem broja stanovnika povećavao se i broj vjernika u gradu koji je do Prvog svjetskog rata imao samo četiri župe (sv. Marko na Gornjem gradu, sv. Marija na Dolcu, sv. Ivan u Novoj Vesi i sv. Petar u Vlaškoj), da bi 1915. godine nadbiskup dr. Antun Bauer osnovao župu sv. Blaža, a 1932. župu sv. Antuna Padovanskog. Ali, zbog daljnjeg povećanja broja stanovnika, u nadbiskupiji se počelo ozbiljno razmišljati o osnivanju novih župa. Znamo li da je, prema procjeni nadbiskupije, idealan broj vjernika po župi 6.000, vidimo koliko su župe u gradu već tada bile prevelike. Ali, osnivanje župa i izgradnja crkvi složen je posao koji zahtijeva značajna sredstva i dobru pripremu. A novca je kod nas uvijek nedostajalo.

Tako je posao oko osnivanja novih župa čekao novoga zagrebačkog nadbiskupa, danas našega blaženika, Alojzija Stepinca. On već 1934. godine počinje prikupljati novac za osnutak osam novih župa. Treba reći da je pritom imao itekako velikih otpora i u crkvenim redovima. Jer, vremena su ekonomski zaista bila teška i nesigurna. Ali, on je uporno nastavio s osnivanjem novih župa i u najteže ratno vrijeme. Znamo li da su nakon 1945. godine nove komunističke vlasti zabranile osnivanje novih župa, vidimo koliko je naš blaženik i na tom području bio dalekovidan.

Na zapadnoj je strani grad završavao potokom Črnomercem, a odatle je počinjalo predgrađe, točnije općina Vrapče. Stanovnici Kustošije neprestano su se pokušavali odvojiti od Vrapča i priključiti gradu. Kustošiju naseljava radništvo koje uglavnom radi u Zagrebu, za razliku od Vrapča koje je tada ipak bilo tek seoska općina. Zato se 1937. godine osniva samostalna općina Kustošija.

Stanovnici Kustošije u to su vrijeme uglavnom rimokatolici, a u crkvenom pogledu do 1931. godine pripadaju župi sv. Barbare u Vrapču. Nakon toga veći dio Kustošije ulazi u novoosnovanu župu sv. Antuna Padovanskoga. U vjerski zapuštenoj Kustošiji franjevci

započinju povećanu duhovnu aktivnost i održavaju redovne nedjeljne mise u osnovnoj školi. Početkom tridesetih godina u Kustošiju dolaze i časne sestre Službenice milosrđa. U okviru samostana sagrađena je i prva kapela u Kustošiji, posvećena sv. Alojziju, a koju je 20. lipnja 1937. godine blagoslovio nadbiskup Stepinac.

Nakon što je 1935. godine u Zagrebu osnovano osam novih župa, došao je red i na Kustošiju, koja je 1939. godine imala već 11.000 stanovnika. Trebalo je pronaći sposobnoga svećenika kojemu bi povjerili osnutak župe. Odabran je vlč. Vilim Cecelja, sposoban mladi svećenik, do tada župnik u Hrastovici kod Petrinje.

Trebalo je odabrati i zaštitnika župe. Bilo je više prijedloga koji su otpadali zbog najrazličitijih razloga; Sveti Duh bijaše drugo ime za susjednu župu sv. Antuna Padovanskog, sv. Alojzije (zaštitnik kapelice) nije dolazio u obzir jer nadbiskup nije želio da netko pomisli da je župu prozvao po sebi i tako redom. Tada je novi župnik Cecelja predložio hrvatskoga blaženika Nikolu Tavelića, čija je kanonizacija upravo tada bila aktualna. Zatraženo je posebno odobrenje iz Rima da se dopusti da zaštitnik župe bude blaženik. Slično se dogodilo koju godinu prije sa susjednom župom bl. Marka Križevčanina. Odobrenje je stiglo 7. lipnja 1939. godine, pa je tada blaženik Nikola Tavelić dobio pravo na svoju prvu župu!

Tijekom proljeća 1939. traju dogovori oko osnutka župe u Kustošiji. Bilo je tu nesuglasica, problema i nezadovoljstva (neki su se nadali da će župa biti povjerena franjevcima konventualcima, kao i ona sv. Antuna). Novac je, kao i uvijek, bio velik problem. Stanovnici Kustošije bili su uglavnom siromašni radnici. Trebalo je riješiti i niz administrativnih problema, kako na državnom tako i na crkvenom polju. Nastali su i problemi razgraničenja s drugim župama, problem oko grobljanskih pristojbi u Vrapču itd. I mjesni su komunisti (a bilo ih je, jer se uglavnom radilo o radničkom stanovništvu) podmetali i opstruirali rad na osnivanju župe, koliko su god mogli. Unatoč svemu, posebno zahvaljujući upornosti župnika Cecelje, radovi na osnivanju župe privedeni su kraju.

Konačnu je odluku ipak donio nadbiskup Stepinac, nakon čega je svako daljnje protivljenje bilo uzaludno. Datum osnutka župe usko je vezan uz njena zaštitnika: 4. lipnja 1939. godine počinje proslava 50. obljetnice beatifikacije Nikole Tavelića, a 29. lipnja, na blagdan sv. Petra i Pavla, u prisutnosti nadbiskupa Stepinca svečano se osniva župa u Kustošiji, prva u Hrvatskoj posvećena bl. Nikoli.

Osnutak župe značajan je događaj u životu Kustošije. Ali, bio je to tek prvi korak; cijeli je niz

problema tek trebalo riješiti.

Izgradnja crkve

Najveći je problem na samom početku bio nedostatak crkve. Stanovništvo je bilo siromašno, pa je župnik na druge načine pokušavao doći do nekih sredstava za izgradnju. Treba napomenuti da je nadbiskup Stepinac pomagao izgradnju crkvi u župama koje je osnovao. Čak je planirao prodati pojedina crkvena dobra da bi se namakla sredstva za izgradnju. Ali, svećenici koji su se tomu protivili, uspjeli su ishoditi zabranu Svetoga Oca za prodaju crkvenoga zemljišta. Danas znamo da je naš blaženik i opet imao pravo; Crkvi su nekretnine nakon 1945. godine i tako oduzete, a nove crkve nisu sagrađene. „Nadbiskup je jasno vidio situaciju u svijetu i htio je Crkvu unaprijed osloboditi omraženog tereta bogatstva i novac privesti uistinu za korist Crkve, ali birokracija i isprazne nade starije gospode u bolju i sigurniju budućnost bile su jače. Danas od svega toga nema koristi ni Crkva ni seljaci, nego komunizam koji je upotrijebio crkveno blago da vodi propagandu protiv Boga i Crkve“ (V. Cecelja, „Osnutak prve župe bl. Nikole Tavelića u Kustošiji“, Salzburg 1961.)

Nakon nekoliko neuspjelih pokušaja nabave zemljišta za crkvu u centru Kustošije, providnost je pomogla da se pronađe lokacija. Budući da se u Kustošiji upravo gradila nova škola, općinske su vlasti, na nagovor župnika, odlučile da se na sjevernom dijelu parcele sagradi crkva i „farof“. Donacijama, prodajom kuće u vlasništvu župe, milodarima, ali i uz pomoć općine, započelo se s gradnjom.

Dana 16. studenoga 1941. godine dr. Josip Lach, pomoćni biskup zagrebački, blagoslivlja kamen temeljac za novu crkvu. Unatoč ratnim neprilikama, već dvije godine kasnije, na Tavelićevo 14. studenoga 1943. godine nadbiskup Stepinac posvećuje novu crkvu. Bila je to za ono vrijeme impozantna građevina, a sagrađena je svega četiri godine nakon osnutka župe i dvije godine nakon početka gradnje! Župnik koji je sve to započeo tada više nije bio kustošijski župnik; u veljači 1942. godine Cecelja postaje vojni dušobrižnik, a na mjestu župnika zamjenjuje ga Antun Frimel, novi župnik.

Do 1945. godine Kustošija je u nekoliko navrata pretrpjela teško bombardiranje. Saveznicima je bila zanimljiva pruga koja je iz Grčke išla za Njemačku. Prolazila je kroz Zagreb, pa su dijelovi grada uz prugu stradali u bombardiranjima. Niz kuća u donjoj Kustošiji je srušen, prostor današnje tržnice nekad je bio ispunjen kućama. U bombardiranju je stradao i sasmostan časnih sestara, a kapelica sv. Alojzija dobila je direktan pogodak. Danas nemamo čak ni fotografiju te kapelice!

Crkva na sreću nije stradala. U jednom je bombardiranju oštećen tek župni dvor; dobio je napuklinu koja i danas postoji.

Nakon rata

Nakon 1945. godine život se počeo vraćati, ali u novim, sasvim drukčijim prilikama. Mnogo je ljudi stradalo, neke su obitelji nestale, siromaštvo i progoni bili su svakodnevni. Ali život se nastavlja, ljudi i dalje dolaze i okupljaju se. Okolnosti vezane uz crkvu bitno su se izmijenile. Pod sumnjom da je „državni neprijatelj“ bio je i kustošijski župnik Frimel. Država oduzima crkvena imanja, a pod poznatom floskulom da je vjera stvar pojedinca, zabranjuju se sve laičke vjerske udruge. Godine 1952. ukida se vjeronauk u školama, a Bogoslovni se fakultet isključuje iz Zagrebačkog sveučilišta...

Ali, život teče dalje. U Kustošiji se nastavlja uređenje crkve. Godine 1958. mijenjaju se stakla na prozorima, 1962. nabavljene su nove klupe za crkvu, 1964. je postavljen i blagoslovljen novi oltar i kip bl. Nikole Tavelića, 1969. godine u crkvi su instalirane nove orgulje.

Godine 1970. Nikola je Tavelić proglašen svetim! Bio je to poseban događaj za cijelu župu. Glavna proslava kanonizacije u Hrvatskoj bila je upravo u našoj župi.

Od ostalih zahvata treba spomenuti da je 1986. godine započelo uređenje bočnog trijema crkve i prostora pred župnim dvorom, 1993. godine popravljen je krov crkve, 1998. obnavlja se svetohranište i ambon, a 2002. su konačno postavljene velike nove orgulje, jedne od najvećih u nadbiskupiji.

Treba još spomenuti da su 1997. i 1998. godine sagrađena još dva manja sakralna objekta u našoj župi: raspelo u Kustošijanskoj ulici i raspelo u Svačićevoj ulici.

U pripremi su radovi na cjelokupnoj obnovi dotrajala krovišta crkve. Građa je nabavljena, ali se s radovima zastalo jer je hitno trebalo zamijeniti također dotrajalu konstrukciju koja drži tri crkvena zvona, pa je veći dio prikupljenih sredstava utrošen za taj posao.

prof. Krunoslav Milas